

Яків Бойко,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Сутність поняття “екологічна культура” у педагогічній літературі США

Формування в учнів екологічної культури визнається педагогами США як найважливіший результат діяльності шкіл на сьогоднішній день [1]. Тому вони при визначенні основної мети екологічної освіти та виховання на перше місце висувають ідею формування екологічної культури особистості, яка передбачає наявність у неї екологічно заданих властивостей та якостей, що виявляються у стосунках з навколишнім середовищем.

Варто зазначити, що у педагогічній літературі США поняття “екологічна культура” набуло широкого тлумачення. Воно пов’язується з оволодінням школярами різнобічними знаннями щодо навколишнього середовища (природного та соціального), опануванням умінь та досвіду розв’язання екологічних проблем, передбаченням можливих наслідків природоперетворювальної діяльності, потребою у постійному спілкуванні з природою, а також безпосередньою участю в природоохоронному русі [2, с. 6].

Екологічна культура, зазначають американські вчені В. Степп та Дж. Сван, виявляється у свідомості, мисленні та поведінці особистості [2]. Формування екологічної культури, зазначають вищевказані науковці, має спиратися на знання про організацію, енергетику та функціонування біосфери, взаємодію суспільства й окремої людини з природою, про ціннісні екологічні орієнтації, систему норм і правил ставлення до природи, уміння та навички з її вивчення та збереження.

Поняття “екологічна культура” торкається усіх сфер матеріального та духовного життя суспільства й окремої людини. Воно відбивається в таких видах наукової і практичної діяльності, що забезпечують збереження навколишнього середовища, створюють сприятливі умови для життя людини, її різностороннього розвитку та вдосконалення [3, с. 9].

Провідною ідеєю формування екологічної культури виступає закономірна необхідність у позитивному ставленні до навколишнього природного середовища та відповідальна поведінка особистості в ньому, а також комплекс рішень, які вона приймає щодо нього. Розвиток екологічної культури – це тривалий процес, що відбувається протягом усіх років шкільного навчання [4, с. 223–224].

По суті, елементи екологічної культури, що розглядаються дослідниками США, знайшли відображення у формуванні мети екологічної освіти та виховання.

На єдність екологічної освіти та екологічного виховання звертає увагу й відома дослідниця цієї проблеми С. Совгіра, яка вважає, що процеси екологічної освіти і виховання слід розглядати як єдине ціле, бо вплив соціальної інформації, виховних зусиль іде одночасно на двох рівнях – раціональному й емоційному. Однак кожен з цих процесів має й свою специфіку. Якщо екологічна освіта пов'язана в основному з навчальним процесом (пізнання суті самої людини, взаємозв'язків, які в ній відбуваються, і вплив на сферу раціонального мислення), що є основою формування світогляду, принципів, позицій, то екологічне виховання, яке здійснюється як в навчальному процесі, так і в різноманітних формах позааудиторної роботи, спрямоване переважно до емоційно-чуттєвого світу особистості і сприяє формуванню екологічної культури через гуманістичне світовідчуття. Єдність цих двох основних граней впливу на особистість забезпечує формування екологічної культури [5].

У США користуються визначенням екологічної освіти, що запропоноване на першій міжнародній нараді з педагогічної екології (Невада, 1970 р.), згідно з яким це неперервний процес засвоєння цінностей і понять, спрямованих на формування вмінь та стосунків, необхідних для усвідомлення й оцінки взаємозв'язків між людьми, їхньою культурою і навколишнім середовищем.

Екологічне виховання, як свідчать наукові праці науковців США, – це складний соціальний процес, спрямований на оволодіння підростаючим поколінням суспільним досвідом ціннісного ставлення до природи, формування

громадянської відповідальності за збереження її якісних параметрів у процесі опанування знань, відносин, а також умінь приймати рішення та розв'язувати екологічні проблеми.

У широкому американському значенні екологічна культура – це інтегративна якість особистості, яка поєднує за допомогою холістичного бачення природничі і соціальні науки з природою та людством. А метою формування екологічної культури є виховання розсудливого, екологічно освіченого громадянина, який усвідомлює і розуміє складність природних систем та вплив людської поведінки на ці системи. Екологічно культурний громадянин повинен бажати і бути спроможним використати ці набуті навички у вирішенні проблемних ситуацій.

Екологічна культура повинна розробити стратегію дій на підтримку якості людського життя в середині життєздатної глобальної екосистеми. Ці визначення відображають погляди багатьох науковців США, які прагнули узагальнити трактування цього поняття вченими всього світу.

Інше визначення екологічної культури розуміє її як цілеспрямовану діяльність, що забезпечує розвиток розумових здібностей особистості з метою вирішення екокризи і створення глобальної екологічної рівноваги, яка необхідна для планетарного виживання, добробуту та розвитку.

Американський науковець Л. Перельман доводить, що екологічна культура "...покликана стати ефективним механізмом у виробленні індивідуального і соціального досвіду для розв'язання екологічних проблем на глобальному рівні, щоб віддалити людину від екологічної катастрофи, до якої вона невпинно наближається, і досягнення стану стабільності" [6, с. 201].

Узагальнюючи трактування американських науковців, ми приходимо до висновку, що формування екологічної культури особистості здійснюється в процесі систематичної й цілеспрямованої екологічної освіти та виховання. В англійській літературі ці дві категорії, тобто екологічна освіта й екологічне виховання, є взаємопов'язаними, оскільки у цьому значенні вживається одне слово – education.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. National Association for Environmental Education UK [Electronic resource]. – URL : <http://www.naee.org.uk>
2. Miller G. Living in the Environment : Environmental Science / G. Miller. – Belmont : Wadsworth Publishing Company, 1990. – 620 p.
3. Экологические очерки о природе и человеке ; под. ред. Б. Гржимек. – М. : Прогресс, 1988. – 622 с.
4. Communities and the Environment // Sociology : a Brief Introduction. / R. T. Schafer. – Boston and others : McGraw-Hill Higher Education, 2000. – P. 418–451.
5. Совгіра С. В. Підготовка майбутніх учителів до екологічного виховання старшокласників (на краєзнавчому матеріалі) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / С. В. Совгіра ; Інститут педагогіки АПН України. – К., 1999. – 25 с.
6. Pimentel D. Ecology of Increasing Disease: Population Growth and Environmental Degradation [Electronic resource] / D. Pimentel, M. Tort, L. D`Anna // BioScience. – 1998. – Vol. 48, № 10. – P. 817–827. – URL : <http://www.dieoff.org/page165.htm>